اخلاق حرفه‌ای و عوامل مرتبط با آن در بین مشاوران دبیرستان‌ها

منیر احرام بافیان*، دکتر محمدرضا کرمی‌پور، دکتر کامیاب تجاسب

گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاداسلامی واحد تاکستان

(تاریخ دریافت: ۹۲/۱/۲۰، تاریخ پذیرش:۹۲/۶/۲۳)

چکیده

زمینه: از آنجایی که محیط‌های آموزشی به ویژه دبیرستان‌ها، وظیفه‌ای خطیر در جهت تربیت افراد، رشد و توسعهٔ جامعه ایفا می‌کنند؛ ضرورت رعایت اخلاق حرفه‌ای مشاوران، به خاطر تأثیرگذاری شگرف بر روی دانش آموزان که در آینده ادارهٔ امور کشور را در ابعاد مختلف به دست خواهد گرفت، مضاعف است. از این رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی عملکرد اخلاق حرفه‌ای و عوامل مرتبط با آن در بین مشاوران انجام شد.

روش: روش پژوهش همبستگی و جامعهٔ مورد نظر کلیّهٔ مشاوران دبیرستان ناحیه‌های ۱ و ۲ شهر قزوین در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ بود. گروه نمونه شامل ۹۲ نفر(۲۹ مرد و ۶۳ زن) بود که با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامهٔ عملکرد اخلاق حرفه‌ای مشاوران و روان‌شناسان بود. برای تجزیه وتحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون، مجذور اتا و ضریب وی کرامر استفاده گردید.

یافته‌ها: نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان دادکه بین سابقهٔ کار و تعداد مراجعان با نمرهٔ کلی اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های احترام به خودمختاری، خیرخواهی، عدالت و اجتناب از آسیب رابطهٔ معنی‌داری وجود ندارد. نتایج مجذور اتا و ضریب وی کرامر نشان داد که بین جنسیت و مؤلفه‌های احترام به خودمختاری، خیرخواهی، عدالت و اجتناب از آسیب رابطهٔ معنی‌داری وجود ندارد. هم چنین بین سطح تحصیلات و مؤلفه‌های احترام به خودمختاری، خیرخواهی و اجتناب از آسیب رابطهٔ معنی‌داری وجود ندارد. اما بین سطح تحصیلات و نمرهٔ کلی اخلاق حرفه‌ای و مؤلفهٔ عدالت رابطهٔ مثبت معناداری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش حاضر مشخص می‌کند که متغیرهای جمعیت شناختی مانند سن، جنسیت، سابقهٔ کار و تعداد مراجعان در میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای از جانب مشاوران مدارس نقشی نداشتند، اما مشاورانی که دارای تحصیلات بالاتری بودند، عملکرد بهتری در میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای داشتند. از این اطلاعات در آموزش، به‌کارگیری و ساماندهی مشاوران در مدارس، استفاده کرد.

کلید واژگان: *اخلاق حرفه‌ای، عوامل جمعیت شناختی، مشاوران مدارس*

سرآغاز

امروزه آموزش و پرورش[1] به عنوان یکی از سازنده ترین سازمان‌ها و از ارکان اساسی برای توسعهٔ آموزشی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی جامعه مطرح است(۱). آموزش و پرورش گسترهٔ وسیعی دارد که کوچک ترین، امّا مهمترین واحد این گستره مدرسه است. مدرسه کانون توجه آموزش و پرورش بوده وآماده کردن آن برای یادگیری و آشنا سازی دانش آموزان با استعدادها، توانایی‌ها و علایق خود و هدایت آنان به مسیر مناسب رشد و پیشرفت لازم و ضروری می‌باشد (۲).

* نویسنده مسؤول: نشانی الکترونیکی: ehram2008@vatanmail.ir

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-09-08]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1393.9.1.8.2]

در طول دوران تحصیل و در بین مقاطع تحصیلی، مقطع متوسطه که پیش از دانشگاه به آموزش و پرورش دانش آموزان می‌پردازد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این دوره ممکن است دانش آموزان با مشکلاتی مواجه شوند و از ادامه تحصیل و فعالیت‌های مفید و سازنده باز بمانند؛ چنین دانش آموزانی به مشاوره نیاز دارند(۳). مشاوره[۲] فعالیتی تخصصی، یاورانه، حضوری، هدفدار بین مراجع و مشاور است که طی آن مشاور با استفاده از علم و دانش، مهارت و توانایی خود، به مراجع[۳] کمک می‌کند تا درک و شناخت بهتری از مسایل و موقعیت خود به دست آورد؛ به مطلوب ترین شکل از توانایی، استعداد و امکانات خود بهره گیرد و قادر شود در مواجهه با پیشامدها و مشکلات زندگی به گونه‌ای مناسب و عاقلانه تصمیم‌گیری[۴] کند(۴و۵). خدمات مشاوره براساس نیاز تغییر می‌یابد، و ممکن است مسائل رشدی، طرح و حل مشکلات ویژه، تصمیم‌گیری، مقابله با بحران، رشد و توسعه بینش و دانش، کارکردن روی احساسات مربوط به تعارض درونی یا بهبود روابط با دیگران کانون توجه قرار بگیرد. نقش مشاور تسهیل کار مراجع به شیوه‌هایی است که به ارزش مراجع، منابع شخصی و قابلیت‌های خود تضمینی مراجع ارج و احترام گذاشته شود(۶).

مشاور در صورتی می‌تواند به خوبی ایفای نقش کند که در سه مولفهٔ اساسی صلاحیت حرفه‌ای[۵] یعنی، دانش[۶](برخورداری از اطلاعاتی که هم فراگرفته شده است و هم مجموعه‌ای از استانداردهای عینی برای ارزیابی نظریه و پژوهش جدید می‌باشد)، مهارت[۷] (شناخت روش‌های درمانی و بکارگیری آنها در مداخلات بالینی) و پشتکار[۸](توجه مداوم به نیازهای مراجع) غنی باشد و اخلاق حرفه‌ای[۹] را همانند یک مسئولیت حرفه‌ای بپذیرند و آن را در کار با مراجعان بکارگیرند(۷). منظور از اخلاق حرفه‌ای مسئولیت اخلاقی فرد در شغل است و در وهلهٔ اول از ماهیت حرفه و شغل به دست می‌آید (۲ و ۸).

اخلاق حرفه‌ای مجموعه‌ای از گزاره‌های اخلاقی، باید و نبایدهایی موجود در یک حرفه و مجموعه‌ای از کنش و واکنش‌های اخلاقی پذیرفته شده است که از سوی سازمان‌ها و مجامع حرفه‌ای مقرر می‌شود تا مطلوب‌ترین روابط ممکن را برای اعضای خود در اجرای وظایف حرفه‌ای فراهم آورد(۹).

همچنین اخلاق حرفه‌ای، به منزلهٔ شاخه‌ای از دانش اخلاق به بررسی تکالیف اخلاقی در یک حرفه و مسائل اخلاقی آن می‌پردازد و در تعریف؛ حرفه، فعالیت معینی تلقی می‌شود که موجب هدایت فرد به موقعیت تعیین شده می‌گردد (۱۰).

هر حرفه‌ای برای رسیدن به بالاترین استانداردهای حرفه‌ای و ارتقاء عملکرد اعضا اصول اخلاقی خاصی دارد(۱۱). اولین و مهمترین وظیفهٔ اخلاق حرفه‌ای، رشد و توسعهٔ قوانین مبتنی بر اخلاق در شغل مورد نظر است. در اخلاق حرفه‌ای مشاوره و روانشناسی، قوانین اخلاق حرفه‌ای از طریق نظام نامه‌های اخلاقی و حرفه‌ای به اعضای نهادها یا انجمن‌های مربوطه ابلاغ می‌گردد. بنابراین، اعضای چنین انجمن‌های تخصصی ملزم به رعایت نظام نامه‌های اخلاقی و حرفه‌ای[۱۰]، در حرفهٔ خود می‌باشند. اگر نظام نامه‌های اخلاقی برای حل مسئله‌ای به اندازه کافی جامع و مانع نباشند، باید برای حل آن به سراغ اصول اخلاقی رفت. این اصول برای تصمیم‌گیری دربارهٔ موضوع‌های اخلاقی به کار می‌روند(۳). اصول اخلاقی در حرفهٔ مشاوره و روانشناسی حکم می‌کنند که منافع مراجع در اولویت اول قرار گیرد و کلیّهٔ مقررات اجرایی در حرفهٔ مشاوره رعایت گردد، خدمات درمانی توسط فردی که آموزش دیده است ارائه شود و یا مراجعان به عنوان اشخاصی دیده شوندکه حق دارند با آنها به عدالت و انصاف رفتار شود ،کرامتشان محفوظ بماند و خدمات مشاوره با احترام به آنها ارائه شود(۷). در حقیقت، رعایت اخلاق حرفه‌ای در مشاوره دو سطح را شامل می‌شود: در سطح اول، رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای یک اجبار است که در این سطح مشاوران با محور قرار دادن توانایی‌ها و شایستگی‌هایشان در چهار چوب قوانین حرفه‌ای در فعالیت‌های مشاوره اصول اخلاق حرفه‌ای را به‌کار می‌گیرند. در سطح دوم، که سطح بالاتری است مشاوران علاوه بر به‌کارگیری اصول اساسی حرفه مشاوره، به رفاه مراجعان و همچنین تأثیر شیوهٔ عملشان در ارتباط با مراجعان توجه دارند(۱۲).

پنج اصل اخلاقی که به عنوان اصول اخلاقی مشاوره شناسایی شده اند، عبارتند از: ۱- وفاداری[۱۱] ۲- احترام به خودمختاری[۱۲]، ۳-خیرخواهی[۱۳]،۴- عدالت[۱۴]و ۵-اجتناب از آسیب[۱۵].این پنج اصل، منطق بنیادین برای متون قوانین اخلاقی

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-09-08]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1393.9.1.8.2]

در حرفهٔ مشاوره به‌شمار می‌روند و مشاوران طبق این قوانین، از اخلاقی بودن و یا غیر اخلاقی بودن رفتارهای خود آگاه می‌شوند. در مجموع، ارزش‌های بنیادین حرفه مشاوره و دلیل حیات آن در این پنج اصل جمع شده است(۷). هم چنین، این اصول ریشه در اخلاق مبتنی بر عقل سلیم دارند و ساختاری از وظایف را به تفضیل شرح می‌دهند و تا زمانی که اشتباه بودن آنها ثابت نشده، برای حل دوراهی‌های اخلاقی(موقعیت‌هایی که در آن باید از بین احکام اخلاقی متضاد و متناقض یکی را انتخاب کرد) کافی شمرده می‌شوند (۲).

در این میان، اصل وفاداری حکم می‌کند که مشاور با مراجع صادق باشد و به تعهد خود در ابتدای فرایند مشاوره عمل نماید(۷). این اصل مستلزم ایجاد شرایط مطمئن درمانی است که در آن مراجعان می‌توانند به مشاور خود اعتماد کنند(۲). بر طبق این اصل رابطهٔ مشاوره‌ای نمی تواند فریب دهنده باشد یا در این رابطه به نوعی از مراجعان بهره‌برداری شود(۱۳). اصل احترام به خودمختاری به استقلال و خودکفایی اشاره دارد. طبق این اصل، مشاوران به آزادی مراجعان برای انتخاب مسیر، اتخاذ تصمیم و کنترل زندگی خودشان احترام می‌گذارند و از هدف‌های تحمیلی، قضاوت کردن و پذیرفتن ارزش‌های متفاوت خودداری می‌کنند(۲). پیرو این اصل مراجعان در مسیر زندگی خود حق آزادی تفکر، اندیشه و انتخاب را دارند. مشاوران مسئولیت دارند که فرصت تصمیم‌گیری مستقل برای مراجع را ایجاد کنند. برطبق این اصل مشاور نباید از طریق تصمیم‌گیری برای مراجع، وارد زندگی او شود (۱۳). خیرخواهی به معنی کمک به پیشرفت یا بهبود بهداشت روانی افراد است. براساس این اصل، مشاوران، مراجعان را، به شکل فعال، برای پیشرفت و رفاه همراهی می‌کنند(۲). در فرآیند مشاوره خیرخواهی به معنای به کارگیری فنون و روش‌هایی است که ایجاد شرایط بهتر و رضایت بخش‌تر را برای مراجع به همراه دارد (۱۳). عدالت، شامل در نظر گرفتن عواملی چون کیفیت خدمات، تعیین زمان، مکان، دستمزد و دسترسی به خدمات مشاوره‌ای برای همگان است (۳). طبق این اصل مشاوران باید با مراجعان عادلانه رفتار کنند و اهداف و راهبردهای مشاوره و قضاوت در مورد آنها باید بر اساس ویژگی‌های فردی مراجع انجام گردد و به مراجعان بدون توجه به سن، جنس، نژاد، زمینه‌های فرهنگی و قومی، ناتوانی، وضع اجتماعی و اقتصادی و جهت گیری سبک زندگی و فرهنگ خدمات ارائه دهند (۷ و ۱۳). بر اساس اصل اجتناب از آسیب، مشاوران و درمانگران باید طوری عمل کنند که عملکرد آنان حتی به صورت غیرارادی، خطری برای مراجع نداشته باشد. هم چنین، باید از هر فعالیتی که منجر به زیان یا آسیب به مراجع می‌گردد، جلوگیری به عمل آورند (۲). به عبارت دیگر، مسئولیت وخیم تر نکردن شرایط مراجع به طور عمدی و یا اقدام بی ملاحظه و بی‌لیاقتی از عناصر تشکیل دهندهٔ اصل اجتناب از آسیب به شمار می‌روند (۷).

در مورد عملکرد اخلاقی مشاوران پژوهش‌هایی انجام شده است. برای مثال؛ پژوهش‌های صورت گرفته این واقعیت را نشان می‌دهند که همهٔ مشاوران در مورد مسایل اخلاقی، همانند یکدیگر استدلال نمی‌کنند(۲). پژوهش گروهی از محققان نشان داد: بین ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد اخلاقی مشاوران رابطهٔ معناداری وجود دارد(۱۴). پژوهشگران در پژوهشی تحت عنوان: «بررسی ارتباط بین توانایی مشاور در برقراری رابطه و رازداری با میزان مراجعه دانش آموزان به مشاور»، نشان دادند که: بین توانایی مشاوران مدارس در برقراری رابطه مناسب و حفظ رازداری با میزان مراجعهٔ دانش آموزان برای دریافت خدمات مشاوره‌ای همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد(۱۵). همچنین در پژوهشی دیگر با موضوع «بررسی میزان شناخت مشاوران و روان شناسان از اصول اخلاق حرفه ای» در بین ۱۵۰ نفر از شاغلین مشاوره و روان درمانی مراکز خصوصی و دولتی شهر تهران، مشخص شد که بیشتر افراد مورد بررسی از شناخت خوبی نسبت به ضوابط اخلاق حرفه ای برخوردار بودند(۱۶). هم چنین ملاحظه شد که جنسیت، وضعیت تأهل و سطح تحصیلات مشاور و روانشناس با میزان شناخت ضوابط اخلاق حرفه‌ای در ابعاد تماس بدنی، مسایل بین فرهنگی و سودمندی جلسه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد. هم چنین، پژوهشگران در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مرتبط با رعایت اخلاق حرفه‌ای از سوی مشاوران و روان شناسان» دربین ۱۱۰ نفر از شاغلین مشاوره و روان درمانی مراکز خصوصی و دولتی شهر تهران نشان دادند که تفاوت معناداری در میزان رعایت اخلاق

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-09-08]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1393.9.1.8.2]

حرفه ای بر حسب سن و رشته تحصیلی در بین روانشناسان و مشاوران وجود دارد درحالی‌که از نظر جنسیت، وضعیت تأهل، سابقهٔ کار تفاوت معناداری دیده نشد(۱۷).

مشاوران هنگام ارائه خدمات مشاوره به مراجعان باید از مسؤولیت‌های بزرگی که دارند، آگاه باشند. خدمات نامناسب نه تنها به مراجع آسیب می‌زند، بلکه به شهرت و حرفه ی مشاوره نیز لطمه وارد می‌کند (۷). از این رو، رعایت اصول و ملاک‌های اخلاقی به جامعه تضمین می‌دهد که خدمات مشاوره‌ای در چارچوب ارزش‌های اجتماعی و انتظارات اخلاقی جامعه، صورت می‌پذیرد. هم چنین، مشاوران و روانشناسان را ملزم می‌کند تا به تمامیت شخصیت مراجعان احترم بگذارد (۱۸). هرچند معیارها و ضوابط اخلاقی در طول زمان تغییر می‌کند؛ ولی اصول اخلاقی خاصی برتمامی ضوابط اخلاق حرفه‌ای مشاوره و روان درمانی سایه افکنده است. بنابراین، ضروری است توجه ویژه‌ای نسبت به این اصول زیربنایی صورت پذیرد(۱۳). اگرچه آموزش اخلاق حرفه‌ای به عنوان یکی از بخش‌های مهم آموزش شغلی در مشاوره پذیرفته شده است، اما بررسی عوامل و متغیرهایی غیر از آموزش اخلاق حرفه‌ای نیز در خور اهمیت است (۱۱). همچنین، توجه به این نکته مهم است که اگرچه تأثیر آموزش اصول اخلاق حرفه‌ای به مشاوران مشخص است، اما شواهد روشن کمی دربارهٔ رعایت اخلاق حرفه‌ای و عوامل جمعیت شناختی مرتبط با آن مانند: سن، تحصیلات، سابقهٔ کار، در بین مشاوران در کار درمان و پژوهش وجود دارد (۱۹). از این رو، در پژوهش حاضر سعی بر آن بوده است که چگونگی ارتباط عوامل جمعیت شناختی شامل: سابقهٔ کار، جنسیت و سطح تحصیلات با رعایت اخلاق حرفه‌ای در بین مشاوران مدارس مورد بررسی قرار گیرد و برای این هدف ۳ سوال مطرح شد که عبارتند از:

۱- آیا بین سابقهٔ کار مشاوران و تعداد مراجعان در طول یک سال تحصیلی، با اخلاق حرفه‌ای ومؤلفه‌های آن (احترام به خودمختاری، خیرخواهی، عدالت و اجتناب از آسیب)، رابطه وجود دارد؟

۲- آیا بین جنسیت مشاوران با اخلاق حرفه‌ای ومؤلفه‌های آن (احترام به خودمختاری، خیرخواهی، عدالت واجتناب از آسیب)، رابطه وجود دارد؟

۳- آیا بین سطح تحصیلات مشاوران (کارشناسی و کارشناسی ارشد) با اخلاق حرفه‌ای ومؤلفه‌های آن (احترام به خودمختاری، خیرخواهی، عدالت و اجتناب از آسیب)، رابطه وجود دارد؟

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش عبارتند از : کلیّهٔ مشاوران دبیرستان‌های ناحیه‌های ۱ و ۲ شهر قزوین در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ بودند. گروه نمونه شامل ۹۲ نفر(۲۹ مرد و ۶۳ زن) بودند که با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده از میان جامعه مذکور انتخاب و مورد آزمون قرار گرفتند. برای انتخاب نمونه ابتدا از بین نام مدارس دو ناحیهٔ آموزش و پرورش شهر قزوین (ناحیه‌های ۱ و ۲) قرعه کشی انجام گرفت و نمونه به شکل تصادفی مورد گزینش قرار گرفتند. ۳۱/۵ درصد از نمونه را مشاوران مرد و ۶۸/۵ درصد را مشاوران زن تشکیل می‌دادند. سطح تحصیلات ۸۵/۹ درصد از نمونه کارشناسی و ۱۴/۱ درصد کارشناسی ارشد بود. میانگین سابقه اشتغال به کار آزمودنی‌ها ۱۳ سال بود.

برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه عملکرد اخلاق حرفه‌ای مشاوران و روان‌شناسان استفاده شد. این پرسشنامه توسط پژوهشگران برای سنجش عملکرد اخلاق حرفه‌ای مشاوران و روان‌شناسان ساخته شده است و شامل ۴۷سؤال ۵ گزینه‌ای (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) است و از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری می‌شود. نمره‌های آزمودنی‌ها در دامنه‌ی ۴۷ تا ۲۳۵ قرار می‌گیرد. سؤالات پرسشنامه با استناد بر استانداردهای اخلاقی مشاوران و روانشناسان شامل چهار خرده مقیاس تحت عنوان احترام به خودمختاری، خیرخواهی، عدالت و اجتناب از آسیب، می‌شود. مجموع چهارخرده مقیاس‌ها، نمرهٔ کلی اخلاق حرفه‌ای مشاوران و روانشناسان را مشخص می‌کند. روایی پرسشنامه با تأیید اساتید و متخصصان حوزه مشاوره و روان شناسی مشخص گردید. پایایی پرسشنامه توسط پژوهشگران با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ۰/۸۲ گزارش شد. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ این پرسشنامه ۰/۷۴ بدست آمد(۱۴). لازم به ذکر است که پیش از تکمیل پرسشنامه‌های مورد نظر توسط آزمودنی‌ها،

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-09-08]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1393.9.1.8.2]

توضیحاتی در زمینهٔ هدف پژوهش و شیوه تکمیل پرسشنامه توسط پژوهشگران، برای آزمودنی‌ها ارائه گردید.

برای تحلیل داده‌ها، از شاخص‌ها و روش‌های آماری شامل میانگین، انحراف معیار، مجذور اتاو ضریب وی کرامر و ضریب همبستگی پیرسون، استفاده شده است.

یافته‌ها

در جدول ۱ ؛ داده‌های توصیفی به دست آمده از کل آزمودنی‌ها در زمینهٔ مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای به نمایش درآمده است.

جدول۱: میانگین و انحراف معیار نمرات کل آزمودنی‌ها در متغیر مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای

متغیر/شاخص	میانگین	انحراف معیار
احترام به خودمختاری	۴۱/۸۴	۵/۰۲
خیرخواهی	۴۴/۶۴	۴/۶۷
اجتناب از آسیب	۳۲/۳۱	۴/۴۱

در جدول ۲، میانگین و انحراف معیار نمرات آزمودنی‌ها به تفکیک جنسیت و سطح تحصیلات نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، بین میانگین عملکرد کلی اخلاق حرفه‌ای مشاوران به تفکیک جنسیت تفاوت چندانی مشاهده نمی‌گردد.

امّا با توجه به سطح تحصیلات، میانگین مشاوران دارای تحصیلات در سطح کارشناسی ارشد نسبت به مشاوران دارای تحصیلات کارشناسی بیشتر است.

نتایج آزمون همبستگی بین سابقهٔ کار و تعداد مراجعان با اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن نشان می‌دهد که بین سابقهٔ کار و تعداد مراجعان با نمرهٔ کلی اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های احترام به خودمختاری، خیرخواهی،عدالت واجتناب ازآسیب در سطح معنادرای ۰/۰۵رابطهٔ معنی داری وجود ندارد (جدول ۳).

نتایج مجذور اتا و ضریب وی کرامر برای بررسی رابطهٔ بین نمرات جنسیت و سطح تحصیلات با اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن بین سابقهٔ کار و تعداد مراجعان با اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن (جدول ۴) نشان می‌دهد که بین جنسیت و نمرهٔ کلی اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های احترام به خودمختاری، خیرخواهی، عدالت واجتناب از آسیب رابطهٔ معنی داری وجود ندارد ($P<۰/۰۵$). هم چنین بین سطح تحصیلات و مؤلفه‌های احترام به خودمختاری، خیرخواهی و اجتناب از آسیب رابطهٔ معنی داری وجود ندارد. امّا بین سطح تحصیلات و نمرهٔ کلی اخلاق حرفه‌ای و مؤلفهٔ عدالت رابطهٔ مثبت و معناداری وجود دارد($P<۰/۰۵$).

جدول۲: میانگین و انحراف معیار نمرات آزمودنی‌ها به تفکیک جنسیت وسطح تحصیلات در متغیر مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای

	مرد		زن		کارشناسی		کارشناسی ارشد	
احترام به خودمختاری	۴۱/۸۶	۴/۸۷	۴۱/۸۴	۵/۱۳	۴۱/۵۸	۵/۱۱	۴۳/۴۶	۴/۳۱
خیرخواهی	۴۵	۴/۶۶	۴۴/۴۷	۴/۷۱	۴۴/۳۵	۴/۵۰	۴۶/۳۸	۵/۵۰
عدالت	۶۱/۰۳	۴/۴۷	۶۰/۵۸	۶/۵۶	۶۰/۳۰	۵/۶۹	۶۳/۳۰	۷/۱۲
اجتناب از آسیب	۳۲/۴۴	۳/۸۴	۳۲/۲۵	۴/۶۸	۳۲/۰۵	۴/۱۱	۳۳/۹۲	۵/۸۶

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-09-08]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1393.9.1.8.2]

جدول۳: ضرایب همبستگی بین نمرات سابقهٔ کار و تعداد مراجعان با مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
سابقه کار	۱					
تعداد مراجعان	۰/۲۰۲	۱				
احترام به خودمختاری	۰/۰۹۵	۰/۰۹۲	۱			
خیرخواهی	-۰/۰۰۲	۰/۱۴۱	۰/۵۱۶**	۱		
عدالت	-۰/۱۶۷	-۰/۰۱۲	۰/۵۳۸**	۰/۵۹۱**	۱	
اجتناب از آسیب	-۰/۱۲۶	۰/۰۳۹	۰/۲۰	۰/۱۵۵	۰/۲۶۴*	۱

۰/۰ **P<۰/۵ ۰/۰*P<

بحث

مشاوره رابطه‌ای یاورانه است که با تکیه بر نیاز مراجع به رشد، سازگاری، تصمیم‌گیری و حل مسأله انجام می‌گردد و نیازمند رعایت اصول اخلاقی است. به عبارت دیگر، متخصصانی که خدمات مشاوره ارائه می‌دهند، باید دغدغهٔ مشکلات اخلاقی را داشته باشند، زیرا مراجعان آنها اغلب نسبت به سوء استفاده بسیار آسیب پذیر هستند(۲۰). از این رو، با توجه با اهمیت اخلاق در حرفهٔ مشاوره، پژوهش حاضر با هدف بررسی عملکرد اخلاق حرفه‌ای و عوامل مرتبط با آن در بین مشاوران دبیرستان‌های شهر قزوین انجام شد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که: بین سابقهٔ کار و تعداد مراجعان با نمرهٔ کلی اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های احترام به خودمختاری، خیرخواهی، عدالت و اجتناب از آسیب در مشاوران، رابطهٔ معنی داری وجود ندارد. این نتیجه به نوعی با یافته‌های برخی پژوهش‌ها همسو است(۱۵). در تبیین احتمالی این یافته می‌توان گفت: بکارگیری و رعایت مسائل مرتبط با اخلاق حرفه‌ای در ابتدا بیشتر نیازمند دانش در این زمینه و بکارگیری آن است و اگر چه تجربه کاری در کارآمدی و عملکرد کلی می‌تواند مهم باشد امّـــا به طور ویژه نمی‌تواند تبیینی برای رعایت اخلاق حرفه‌ای تلقی گردد، زیرا که رعایت اخلاق حرفه‌ای نیازمند پیش زمینه‌های اصلی مانند؛ اطلاع داشتن از چارچوب‌های نظری و پژوهشی موجود در این زمینه است که با تنها با سابقهٔ کاری نمی تواند تحقق یابد. در همین راستا، تعداد مراجعان نیز نمی‌تواند تبیینی بر میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای مشاوران باشد.

همچنین، نتایج پژوهش نشان داد که: بین جنسیت و نمرهٔ کلی اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های احترام به خودمختاری، خیرخواهی، عدالت واجتناب از آسیب رابطهٔ معنی داری وجود ندارد. اخلاق حرفه‌ای در تخصص در یک حرفه تجلی پیدا می‌کند، از این رو، تخصص و اطلاع بیشتر زمینه ساز رعایت اخلاق حرفه‌ای بیشتر می‌گردد و در این میان به نظر می‌رسد که جنسیت نمی تواند در این زمینه چندان مرتبط باشد. در نهایت، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که: بین سطح تحصیلات مشاوران با عملکرد کلی آنها در اخلاق حرفه‌ای و به ویژه مؤلفه عدالت رابطهٔ مثبت و معنی داری وجود دارد. این نتیجه به نوعی با یافته‌های پژوهش‌های برخی محققان همسو است (۱۷- ۱۵). در تبیین احتمالی این یافته می‌توان گفت: حرفهٔ مشاوره به عنوان یک تخصص مطرح است و از آنجا که لازمهٔ تخصص داشتن دانش و مهارت بیشتر است، افزایش سطح تحصیلات می‌تواند با افزایش دانش و مهارت منجر به افزایش کیفیت در ارائه خدمات به مراجعان گردد. از این رو، انتظار می‌رود که مشاورانی که دارای تحصیلات بیشتری هستند، دانش و مهارت بیشتری داشته باشند و موازین اخلاقی مرتبط با حرفهٔ مشاوره را بهتر و بیشتر رعایت نمایند، به همین دلیل همبستگی مثبت بین سطح تحصیلات و رعایت اخلاق حرفه‌ای دور از انتظار نیست. در تبیین احتمالی دیگر می‌توان گفت: به موازات افزایش سطح تحصیلات، دانش و مهارت مشاوران نیز به دلیل آموزش‌های بیشتر بالا می‌رود. از این رو انتظار می‌رود که؛ مشاوران دارای تحصیلات بالاتر، در صلاحیت حرفه‌ای بهتر عمل کنند و بیشتر با مسائل اخلاقی و

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-09-08]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1393.9.1.8.2]

جدول۴: ضرایب همبستگی بین نمرات جنسیت و سطح تحصیلات با مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای

	جنسیت (مرد/زن)			تحصیلات (کارشناسی/کارشناسی ارشد)		
	مجذور اتا	وی کرامر	p	مجذور اتا	وی کرامر	p
احترام به خودمختاری	۰/۰۰۲	۰/۴۸۳	۰/۳۷۱	۰/۱۳۱	۰/۵۴۰	۰/۱۳۹
خیرخواهی	۰/۰۵۲	۰/۴۳۹	۰/۷۲۳	۰/۱۵۲	۰/۵۶۳	۰/۱۳۹
عدالت	۰/۰۳۵	۰/۴۷۸	۰/۷۴۱	۰/۱۷۶	۰/۷۰۲	۰/۰۱۱
اجتناب از آسیب	۰/۰۲۱	۰/۴۹۹	۰/۲۹۱	۰/۱۴۹	۰/۵۵۷	۰/۰۹۷

اخلاق حرفه‌ای آشنا باشند و به همین دلیل اصول اخلاقی را بیشتر بکار گیرند.

به طور کلی نتایج پژوهش حاضر نشان دهندهٔ وجود همبستگی مثبت و معنادار بین سطح تحصیلات و عملکرد اخلاق حرفه‌ای مشاوران است.

بر اساس یافته‌های بدست آمده از پژوهش حاضر، می‌توان پیشنهادهایی در سطح نظری و عملی ارائه داد. در سطح نظری، بررسی عملکرد مشاوران و روان‌شناسان مدارس در زمینهٔ اخلاق حرفه‌ای و عوامل مرتبط با آن هنوز مورد توجه پژوهشگران داخلی قرار نگرفته است، از این رو، انجام این پژوهش می‌تواند به عنوان شروع، توجه پژوهشگران داخلی را به این متغیرها جلب نماید. در سطحِ عملی می‌توان باپرپایی نشست‌های تخصصی ضمن تأکید بر اهمیت اخلاق حرفه‌ای و تشریح پیامدهای حاصل از رعایت آن با توجه به چارچوب‌های نظری و پژوهش‌های موجود، مشاوران را با مسائل اخلاقی موجود در حرفهٔ مشاوره و روان شناسی بیشتر آگاه نمود. هم چنین مسئولان امر می‌توانند کارگاه‌های آموزشی را برای آشنایی و کاربست بیشتر اخلاق حرفه‌ای مشاوران مدارس در سطح گسترده به اجرا درآورند.

پژوهش حاضر از محدودیت‌هایی نیز برخوردار است. با توجه به این که گروه نمونه را مشاوران مدارس شهر قزوین تشکیل می‌دهند، نمی‌توان نتایج را به تمامی اقشار و گروه‌ها تعمیم داد، لذا برای موضع گیری قاطع تر در مورد عملکرد مشاوران و روان‌شناسان مدارس در زمینهٔ اخلاق حرفه‌ای و عوامل مرتبط با آن در جامعه ی ایرانی، انجام پژوهش‌های بیشتر در سایر فرهنگ‌ها و شهرها پیشنهاد می‌گردد. هم چنین پیشنهاد می‌گردد در پژوهش‌های بعدی متغیرهای جمعیت شناختی دیگری از قبیل وضعیت تأهل، سن، رشته تحصیلی و هم چنین متغیرهای درون فردی مانند: رشد اخلاقی و متغیرهای بیرونی مانند: شرایط محیط کارو ... به عنوان متغیرهای مرتبط با عملکرد اخلاق حرفه‌ای مشاوران مدارس لحاظ گردد. همان طور که در پژوهش حاضر مشخص شد، مشاورانی که دارای تحصیلات بالاتری بودند، عملکرد بهتری در اخلاق حرفه‌ای داشتند، از این رو پیشنهاد می‌گردد، در بکارگیری آموزش و کلاس‌های ضمن خدمت و همچنین بکار گیری و ساماندهی مشاوران در مدارس، این مسأله مورد توجه قرارگیرد.

نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت: متغیرهای جمعیت شناختی مانند سن، جنسیت، سابقهٔ کار و تعداد مراجعان در میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای از جانب مشاوران مدارس نقش چندانی ایفا نمی کنند، اما برخورداری از تحصیلات بالاتر در میان مشاوران، عملکرد بهتری را در میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای به همراه دارد. از این اطلاعات می‌توان در آموزش، بکارگیری و ساماندهی مشاوران در مدارس، استفاده کرد.

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-09-08]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1393.9.1.8.2]

سپاسگزاری

از مشاوران مدارس مقطع متوسطه شهر قزوین که به عنوان آزمودنی در این پژوهش شرکت کردند و با همکاری صمیمانهٔ آنها اجرای پژوهش امکان پذیر گردید، تشکر و قدردانی می‌شود.

واژه نامه

آموزش و پرورش	1. Education
مشاوره	2. Counseling
مراجع	3. Client
تصمیم گیری	4. Decision – making
صلاحیت حرفه‌ای	5. Professional competence
دانش	6. Knowledge
مهارت	7. Skill
پشتکار	8. Diligence
اخلاق حرفه ای	9. Professional ethics
نظام نامه‌های اخلاقی و حرفه‌ای	10. Code of ethics
وفاداری	11. Loyalty
خودمختاری	12. Autonomy
خیرخواهی	13. Beneficence
عدالت	14. Justice
اجتناب از آسیب	15. Non- malfeasance

منابع

۱. نوربخش مهنوش، علیزاده محمود. (۱۳۸۳). بررسی رضایت شغلی دبیران تربیت بدنی شهرستان اهواز. فصلنامه حرکت؛ (۲۲): ۱۷۱–۱۸۹.

۲. حسینیان سیمین. (۱۳۸۵). اخلاق در مشاوره و روانشناسی. تهران: انتشارات کمال تربیت.ص. ۳۰– ۷۳.

۳. شفیع آبادی عبدالله. (۱۳۸۳). راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی. تهران: انتشارات سمت.ص. ۲۵– ۶۰.

۴. احمدی سید احمد. (۱۳۸۳). مبانی و اصول راهنمایی و مشاوره. تهران : انتشارات سمت.ص. ۳۰– ۴۶.

۵. قادری سید طاهر. (۱۳۸۸). نقش آفرینان راهنمایی و مشاوره در مدرسه. تهران: انتشارات ورای دانش.ص. ۹۳.

۶. استوارت ویلیام. (۲۰۰۵). دائره المعارف مشاوره نظری وعملی. نوابی نژاد شکوه. (۱۳۸۸). تهران: نشرعلم.ص. ۱۶۰.

7. Kitchener KS, Anderson SK. (2011). Foundations of ethical, practice, research, and teaching in psychology and counseling. 2nd ed. New York: Routledge. p. 96-175.

۸. لشکر بلوکی مجتبی. (۱۳۸۷). چارچوب تدوین ارزش‌ها و اخلاق حرفه‌ای پژوهش‌های علمی و فناوری. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری؛ ۱(۲): ۱۰۵– ۱۱۴.

۹. ریسمانباف امیر. (۱۳۸۸). مقدمه‌ای بر اخلاق حرفه‌ای در کتابداری و اطلاع رسانی با تأکید بر دو مؤلفه نظریه و آموزش. مجله پیام کتابخانه؛ ۱۱(۲): ۴۹– ۷۵.

۱۰. قراملکی فرامرز. (۱۳۸۵). اخلاق حرفه‌ای. تهران: انتشارات مجنون.ص. ۱۰۲–۱۴۸.

11. Sahin R, Öztürk S, Ünalmı M. (2009). Professional ethics and moral values in Akhi institution. Procedia Social and Behavioral Sciences; 1: 800–804.

12. Stan E, Suditu M, Georgiana S. (2011). Career counseling - ethics and ethical background. Case study –Romania. Procedia - Social and Behavioral Sciences; 30: 1118 – 1123.

۱۳. احمدی خدابخش. (۱۳۸۷). مباحث اخلاقی در مشاوره و روان درمانی. تهران: نشر دانژه. ص. ۵۶–۱۲۰.

۱۴. کیانی اردشیر، نوابی نژاد شکوه، احمدی خدابخش. (۱۳۸۷). ویژگی‌های شخصیتی و رعایت اخلاق حرفه ای درمشاوران و روانشناسان. مجله اندیشه و رفتار؛ ۲ (۸): ۷۹–۹۰.

۱۵. اسدی مسعود، خوش کنش ابوالقاسم، محمودی بهرام. (۱۳۸۷). بررسی ارتباط بین توانایی مشاور در برقراری رابطه و رازداری با میزان مراجعه دانش آموزان به مشاور. همایش مشاوره، رشد و پویایی. تهران: دانشگاه الزهراء.

۱۶. احمدی خدابخش، اخوی زهرا، رئیسی فاطمه، رحیمی علی اکبر. (۱۳۸۹). بررسی میزان شناخت مشاوران و روانشناسان از اصول اخلاق حرفه‌ای. فصلنامه تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره؛ ۹ (۳۴): ۴۹–۶۷.

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-09-08]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1393.9.1.8.2]

۱۷. کیانی اردشیر، نوابی نژاد شکوه، احمدی خدابخش. (۱۳۸۹). بررسی عوامل مرتبط با رعایت اخلاق حرفه‌ای از سوی مشاوران و روان شناسان. فصلنامه تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره؛ ۹(۳۴): ۴۹-۶۷.

۱۸. نوابی‌نژاد شکوه. (۱۳۸۱). ارزش‌ها و ملاحظات فرهنگی و اخلاقی و قانونی درمشاوره. تهران: سازمان ملی جوانان. ص. ۲۵-۷۰ .

[Downloaded from ethicsjournal.ir on 2026-09-08]

[DOR: 20.1001.1.22517634.1393.9.1.8.2]